

Kultūra un māksla

Augstākais mācību satura apguves līmenis

Centralizētā eksāmena programma

Saturs

1. Centralizētā eksāmena mērķis un adresāts	1
2. Vērtēšanas saturs	2
2.1. Sasniedzamo rezultātu veids un grupa	2
2.2. Satura moduļi	3
2.3. Izziņas darbības līmenis	4
3. Centralizētā eksāmena darba uzbūve	4
4. Centralizētā eksāmena piekļuves nosacījumi	5
5. Nepieciešamo resursu nodrošinājums	6
6. Vērtēšanas kārtība un kritēriji	6
7. Palīglīdzekļi, kurus atļauts izmantot centralizētā eksāmena laikā	8

1. Centralizētā eksāmena mērķis un adresāts

Centralizētā eksāmena (turpmāk – eksāmena) mērķis ir novērtēt skolēnu sniegumu kultūrā un mākslā atbilstoši Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumiem Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” (turpmāk – standarts) un standarta 4. pielikumam “Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā” augstākajā mācību satura apguves līmenī, identificēt un izvērtēt, cik lielā mērā ir apgūti plānotie sasniedzamie rezultāti (turpmāk – SR).

Eksāmena adresāts – skolēni, kuri ir apguvuši kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas SR kultūrā un mākslā augstākajā mācību satura apguves līmenī.

2. Vērtēšanas saturs

Kultūras un mākslas augstākā mācību satura apguves līmeņa centralizētā eksāmena (turpmāk – eksāmena) vērtēšanas saturu raksturo trīs kategorijās:

- 1) sasniedzamo rezultātu veids un grupa;
- 2) satura modulis;
- 3) izziņas darbības līmenis.

Tas nozīmē, ka katru eksāmena testelementu raksturo noteikts SR veids un grupa, satura modulis un izziņas darbības līmenis.

2.1. Sasniedzamo rezultātu veids un grupa

Skolēnam plānotie SR ir apkopoti šādos veidos:

- zināšanas un izpratne,
- prasmju grupas;
- vērtībās balstīti ieradumi;
- zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas.

Eksāmena uzdevumi ir izstrādāti, orientējoties uz trīs no četriem sasniedzamo rezultātu veidiem. Netiek vērtēti ieradumi.

Zināšanu un izpratnes pārbaudei eksāmenā iekļauti uzdevumi, kuros skolēni demonstrē izpratni par:

- dažādu kultūrvēsturisko periodu pazīmēm;
- mākslas stilu un virzienu iezīmēm;
- mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem.

Prasmju apguvi raksturo četras sasniedzamo rezultātu grupas, kuras iespējams pārbaudīt uzdevumos:

- analizē vizuālās mākslas, mūzikas, teātra mākslas, kā arī starpdisciplināru mākslas darbu mākslinieciskos izteiksmes līdzekļus (piemēram, noteikt izteiksmes līdzekļus mākslas darbā un raksturot tos);
- raksturo vizuālās mākslas, mūzikas, teātra mākslas, kā arī starpdisciplināru mākslas darbu izteiksmes līdzekļu nozīmi mākslas darba saturā (piemēram, raksturo audiovizuālos izteiksmes līdzekļus, sasaistot tos ar mākslas darba saturu);
- sasaista mākslas darba formu un saturu, formulējot pamatotu viedokli par mākslas darba nozīmi un mērķi (piemēram, interpretē mākslas darbā paustās idejas, zīmes un simbolus, atsaucoties uz mākslas darba ideju un uzbūvi);
- interpretē mākslas darbu, saskatot tā mijiedarbību ar kultūrvēsturiskajiem un kultūrsociālajiem kontekstiem (piemēram, sasaista mākslas darba saturu vai izmantotos izteiksmes līdzekļus ar mākslas darba tapšanas kontekstu).

Zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas skolēns demonstrē izstrādājot un konceptuāli formulējot problēmsituācijas risinājumu ar māksliniecisko izteiksmes līdzekļu

palīdzību, balstoties iedvesmas avotos, formulējot darba ieceri, definējot darba problēmu un aktualitāti, kā arī izvirzot mērķi un izveidojot risinājuma/idejas īstenošanas plānu.

1.tabula. Sasniedzamo rezultātu veidi, grupas un to īpatsvars

Sasniedzamo rezultātu veids un grupa		Īpatsvars (%)
Zināšanas un izpratne	Skaidro, demonstrējot izpratni par <ul style="list-style-type: none"> • dažādu kultūrvēsturisko periodu pazīmēm; • mākslas stilu un virzienu iezīmēm; • mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem. 	20–25
Prasmju grupas	<ul style="list-style-type: none"> • analizē vizuālās mākslas, mūzikas, teātra mākslas, kā arī starpdisciplināru mākslas darbu izteiksmes līdzekļus; • raksturo vizuālās mākslas, mūzikas, teātra mākslas, kā arī starpdisciplināru mākslas darbu izteiksmes līdzekļu nozīmi mākslas darba saturā; • sasaista mākslas darba formu un saturu, formulējot pamatotu viedokli par mākslas darba ideju; • interpretē mākslas darbu, saskatot tā mijiedarbību ar kultūrvēsturiskajiem un kultūrsociālajiem kontekstiem. 	35–40
Zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas	<ul style="list-style-type: none"> • izstrādā un konceptuāli formulē problēmsituācijas risinājumu ar mākslas līdzekļu palīdzību (viena mākslas veida vai starpdisciplinārā projekta ietvaros); • formulē darba ieceri, balstoties iedvesmas avotos; • definē darba problēmu un izvirza mērķi; • izveido risinājuma/idejas īstenošanas plānu. 	35–38

2.2. Saturs moduļi

Satura moduļi eksāmenā strukturēti atbilstoši pieejai Kultūra un māksla II kursa programmas paraugā, konkrētos satura moduļus skolēns apgūst katrā tematā.

Satura moduļu īpatsvars eksāmenā (2.tabula) proporcionāls to apguvei noteiktajam stundu skaitam programmas paraugā.

Eksāmena saturā ir saskaņots un nodrošināts SR veidu un grupu, kā arī satura moduļu procentuālais sadalījums.

2. tabula. Saturs moduļi un to īpatsvars eksāmenā

Satura modulis	Īpatsvars (%)
Mākslu valoda (teātra māksla, vizuālā māksla, mūzika).	34 +/- 3
Kultūrvēsturisko periodu pazīmes.	20 +/- 3
Laikmetīgā māksla un tās mijiedarbība ar kultūras un sociālajiem kontekstiem.	30 +/- 3
Kultūrvēsturiskie un sociālie konteksti.	12 +/- 3

Eksāmena saturs ir atbilstošs saturs indikatoriem (skatīt.

<https://mape.gov.lv/catalog/materials/57197D6C-4AF9-4F82-BF19-25D527D25821/view?preview=FDB36AAF-25F3-4EA5-AE24-99C208C496E6> 10.lpp., 1.pielikums).

2.3. Izziņas darbības līmenis

Eksāmenā iekļautie uzdevumi grupēti četros izziņas darbības līmeņos, un to līmeņa noteikšanai izmanto SOLO jeb novēroto mācīšanās rezultātu taksonomiju. Vispārīgs izziņas darbības līmeņu apraksts, kas piemērots eksāmenā, apkopots 3. tabulā.

3. tabula. Izziņas darbības līmeņu raksturojums un to īpatsvars eksāmenā

Izziņas darbības līmenis	Līmeņa apraksts	Īpatsvars (%)
I	Atpazīst, nosaka, atceras, lieto faktus vai atsevišķas idejas.	16 +/- 3
II	Apraksta, uzskaita vairākas idejas, lieto terminoloģiju atbilstoši kontekstam.	30 +/- 3
III	Sasaista, pamato, salīdzina, raksturo, pauž viedokli, izvirza problēmu.	28 +/- 3
IV	Interpretē vēstījumu, rada, vispārina, konceptualizē idejas, ņem vērā kontekstus.	22 +/- 3

3. Centralizētā eksāmena darba uzbūve

Centralizētajam eksāmenam ir divas daļas (4.tabula). Starp pirmo un otro daļu paredzēts starpbrīdis.

Pirmo daļu veido testelementi, kuri sniedz skolēniem iespēju demonstrēt zināšanas un izpratni par kultūrvēsturisko periodu pazīmēm, stilu un virzienu iezīmēm dažādās mākslas jomās, kā arī aprakstīt, raksturot, analizēt un interpretēt mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus mākslas darbos, tai skaitā laikmetīgās mākslas paraugus / starpdisciplināros darbos.

Otrā daļa ir vērsta uz zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas demonstrēšanu, skolēnam izstrādājot mākslas darba vai kultūras notikuma konceptuālo piedāvājumu, kas risina

sabiedrībai aktuālu problēmu. Tematu skolēns patstāvīgi atvasina izvēloties vienu no trim piedāvātajiem citātiem, kas atspoguļo aktuālās diskusijas par sociālajiem un kultūras procesiem Latvijā vai to māksliniecisko refleksiju. Otrās daļas uzdevumi ir uzbūvēti kā pieteikuma veidne, kas atklāj:

- 1) prasmi pamatot savu aktuālās problēmas risinājuma versiju ar mākslas darba / kultūras notikuma palīdzību (pētnieciski radošais aspekts),
- 2) producēšanas pamatprasmes (izpratne par mērķauditoriju, īstenošanas procesu un rezultātiem).

4. tabula. Eksāmena darba uzbūve, izpildes laiks.

Daļa	Uzdevumu skaits	Punktu skaits	Daļas īpatsvars %	Izpildes laiks (min)
1. Zināšanas, izpratne un prasmes	4	54	62	120
2. Kompleksu problēmu risināšana	6	33	38	120

4. Centralizētā eksāmena piekļuves nosacījumi

Eksāmenu var kārtot jebkurš skolēns tikai tad, ja mācību procesa laikā sekmīgi īstenojis starpdisciplināro jaunrades darbu. Sadarbojoties pārī vai grupā, jārada darbs ar noteiktu, pašu izvirzītu mākslas darba mērķi, demonstrējot izpratni par māksliniecisko izteiksmes līdzekļu iespējām un atbilstību autoru noteikto mērķu sasniegšanai. Izņēmuma kārtā darbu izstrādāt un iesniegt drīkst arī individuāli.

Darbu izglītības iestādes skolotājs vērtē ballēs atbilstoši izglītības iestādes saistošai izglītojamo mācību sasniegumu vērtēšanas kārtībai. Vērtējumam jābūt vismaz 4 (gandrīz viduvēji). Vērtēšanā izmanto snieguma līmeņu aprakstu (SLA) <https://mape.gov.lv/catalog/materials/57197D6C-4AF9-4F82-BF19-25D527D25821/view?preview=FDB36AAF-25F3-4EA5-AE24-99C208C496E6> (12.lpp.)

Darba veikšanas nosacījumi:

- starpdisciplināritāte – izmanto dažādu mākslas veidu izteiksmes līdzekļus,
- sadarbība, izmantojot esošos, tuvumā pieejamos resursus
- **rakstiska un video formāta** (1 minūti garš video līdz 10 MB) vai PDF, darba dokumentēšana.

Darba dokumentēšanā (word) jānorāda:

- darba nosaukums,
- darba galvenā ideja,
- darba komanda,
- darba lomu sadale,
- darbā izmantotie starpdisciplinārie mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi, materiāli,

Pievienotajā darba video fragmentā redzami radītā jaunrades darba starpdisciplinārie mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi, video iespējams aizstāt ar darbam jaunradītu, atbilstošu noskaņu kolāžu PDF formātā.

Piekluves materiālus no **2025. gada 3. marta, bet ne vēlāk kā astoņas nedēļas pirms eksāmena norises dienas (2025. gada 21. martam)** skolēnam jāaugšupielādē Valsts pārbaudījumu sistēmā – <https://eksameni.gov.lv>. Kārtība, kādā ir augšupielādējami piekluves materiāli, atrodama [VISC lietotāju atbalsta dienesta tīmekļvietnē](#).

Piekluves materiālus izglītības iestādes skolotājs vērtē ballēs atbilstoši izglītības iestādes saistošai izglītojamo mācību sasniegumu vērtēšanas kārtībai un **ne vēlāk kā sešas nedēļas pirms eksāmena norises dienas (2025. gada 4. aprīlim) vērtējumu ievada VPS.**

Izglītojamie, kuri eksāmenu kārtos augstskolā, piekluves materiālus neiesniedz.

5. Nepieciešamo resursu nodrošinājums

Nepieciešams dators un austiņas, A4 lapa

6. Vērtēšanas kārtība un kritēriji

Katra eksāmena daļa tiek vērtēta atsevišķi atbilstoši vērtēšanas kritērijiem, kas var būt izteikti kā katram punktam atbilstošu darbību rezultāta apraksts vai kā snieguma līmeņa apraksts, katram līmenim piešķirot noteiktu punktu skaitu.

Eksāmena atbildi nevērtē, ja:

- uzdevums nav izpildīts;
- uzdevuma izpildē pilnībā ignorēti uzdevuma nosacījumi;
- atbildē ietverta informācija, kas ir pretrunā ar ētikas normām;
- atbildē ir vērojamas plaģiāta pazīmes.

Katrā uzdevumā ir norādīts maksimālais iegūstamo punktu skaits. Eksāmena vērtētājam ir pieejami kritēriji, pēc kuriem nosaka punktu skaitu, ko skolēns iegūvis. Skolēna rezultātus eksāmenā – iegūto punktu summu visā darbā, iegūto punktu summu katrā daļā – izsaka procentuālā novērtējumā. Vidēji 20% eksāmenā iekļauto testelementu reprezentē minimālo prasību kopumu – katra eksāmena satura moduļa izpildi atbilstoši 1. un 2. līmenim SOLO taksonomijā (piemēram, atpazīst konkrētu kultūras objektu piederību noteiktam kultūrvēsturiskajam periodam vai stilam, nosaka kultūrvēsturiskam periodam, stilam raksturīgākās iezīmes).

Atbilstoši Ministru kabineta 2019. gada 3. septembrī noteikumi Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” 25.¹ punktam valsts pārbaudes darbā vērtējums nav iegūts, ja darba kopvērtējums 2024./2025. mācību gadā ir mazāks nekā 20 procenti.

Skolēnu sniegumu eksāmenā vērtē pēc kritērijiem, kas var būt izteikti kā katram punktam atbilstošu atbilžu, darbību, rezultāta apraksts vai kā snieguma līmeņu apraksts, katram līmenim piešķirot noteiktu punktu skaitu.

Snieguma līmeņu apraksti konkrētu eksāmena uzdevumu vērtēšanai veidoti, izmantojot vispārīgu prasmju vai prasmju grupu snieguma līmeņu aprakstus (skatīt <https://mape.gov.lv/catalog/materials/57197D6C-4AF9-4F82-BF1925D527D25821/view?preview=F823E12E-5E10-47BF-8842-8B24CC67F482> un 5. tabula)

Lai veidotu vienotu skolotāju un skolēnu izpratni par uzdevumos lietoto rīcības vārdu nozīmi un tai atbilstošu skolēna sniegumu mācību procesā un eksāmenā, izveidots rīcības vārdu skaidrojums (sk. 6.tabula).

5.tabula. Snieguma apraksts

Vērtēšanas kritērijs	Snieguma apraksts (4 punkti)
Raksturo mākslas darbā izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, uzbūvi, stilistiskās iezīmes.	Veido spriedumus par mākslas darbā izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem, stilistiskajām iezīmēm un tā uzbūvi, izmantotajiem materiāliem un tehniku.
Interpretē mākslas darba ideju	Interpretē mākslas darbā pausto ideju, formulējot darba autora nolūku, attieksmi un ņemot vērā saikni ar kultūras kontekstu. Interpretē mākslas darbā pausto ideju, veidojot sakarības starp darba formu un saturu. Savu viedokli pamato, veidojot sakarības starp personisko viedokli un mākslas darbā pausto vēstījumu.
Pamato savu viedokli, ņemot vērā citu autoru viedokļus.	Definē savu pozīciju – piekrītu/ nepiekrītu un skaidro savu viedokli, papildinot/pretnostatot otrajā viedoklī izmantotos argumentus. Pamato savu viedokli un piedāvā savu versiju, izmantojot faktus ārpus piedāvātajiem.
Interpretē darbā pausto vēstījumu	Interpretē mākslas darbā pausto vēstījumu, veidojot sakarības starp darba formu, saturu un ideju. Interpretāciju veido, ņemot vērā mākslas darba tapšanas kontekstus, – 4 punkti Raksturo minētā konteksta mijietekmi ar mākslas darba vēstījumu – 4 punkti
Mākslas darba vai kultūras notikuma iecere	Ieceres apraksts atbilst mākslas darba vai kultūras notikuma mērķim. Iecerei ir tēlainis, autentisks risinājums, tas atbilst tematam un aktualitātei vai problemātikai. Lietota mākslas veidam vai kultūras notikumam atbilstoša terminoloģija.
Plānotā rezultāta izvērtējums	Paškritiski analizē un vērtē sava piedāvājuma stiprās un pilnveidojamās puses saistībā ar savas idejas izstrādes procesu, detalizēti apraksta kas būtu darāms, lai savu sniegumu uzlabotu.

6.tabula. Rīcības vārdu skaidrojums

Rīcības vārds	Rīcības vārda nozīmes skaidrojums
Apkopot	savākt vienkopus, strukturēt izmantojamo informāciju
Aprakstīt	sistēmiski, noteiktā un loģiskā secībā izklāstīt, uzrakstīt atbilstoši noteiktiem kritērijiem, neiekļaujot pamatošanu, izskaidrošanu

Apzināt	izpētīt, uzskaitīt, apkopot iepriekšējo pieredzi, iepriekš veiktos pētījumus, projektus, kultūras notikumus, mākslas darbus u. c.
Atpazīt	atrast, atklāt, konstatēt, identificēt kultūrvēsturiskajiem periodiem, mākslas stiliem vai virzieniem raksturīgos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus vai iezīmes
Definēt	formulēt veseluma (objekta, jēdziena, fakta, procesa, pazīmes, problēmas, risinājuma u. tml.) pazīmju kopumu, sniegt precīzu raksturojumu
Dokumentēt	fiksēt un apkopot pierādījumus (skices, attēlus, audiofailus, pierakstus, iedvesmas avotus, procesus u. tml.)
Formulēt	izteikt, t. i. runājot vai rakstveidā izpaust (domu, ideju, aktualitāti, problēmu, faktu u. tml.)
Identificēt	sk. noteikt
Interpretēt	atklāt, skaidrot, pārveidot un pārrādīt mākslas darba, objekta, kultūrsociālās parādības u. tml. jēgu, saturu, ideju vai avotos esošo informāciju, izmantojot dažādus pierādījumus
Izpētīt	pētīt iepazīt un izprast mākslas darbu, kultūras notikumu, kultūrsociālo procesu aktualitātes vai problēmas u. c.
Konkretizēt	padarīt konkrētu, precizēt tēmu, problēmu, aktualitāti, mērķi u. c.
Noteikt	noskaidrot, pazīt, konstatēt atšķirīgās pazīmes (īpatnības, faktus, viedokļus, problēmas, argumentus u. tml.)
Pamatot	izveidot skaidrojumu, izmantojot atsauci uz konkrētu informāciju (fakti, dati, cēloņi, novērojumi, iemesli, spriedumi u. tml.)
Piedāvāt	veidot iespējamu, vēlamu, derīgu, piemērotu risinājumu, atlasot, izmantojot informāciju un pamatot iespējas
Raksturot	noteikt un aprakstīt, kā arī vērtēt būtiskās, raksturīgās īpašības, pazīmes
Salīdzināt	noteikt kopīgās un/vai atšķirīgās īpašības, pazīmes pēc būtības salīdzināmiem veselumiem (objektiem, jēdzieniem, faktiem, procesiem, pazīmēm, problēmām, risinājumiem u. tml.), atsaucoties uz abiem (vai visiem)
Secināt	veidot atzinumu, spriedumu, pamatojoties uz iegūtajiem faktiem, iepriekš veiktu analīzi, vērojumiem, cēloņsakarībām u. tml.

7. Palīg līdzekļi, kurus atļauts izmantot centralizētā eksāmena laikā

Eksāmens veicams, izmantojot datoru. Piezīmēm drīkst izmantot pildspalvu un baltu A4 lapu. Uzdevumos, kur nepieciešama skaņa, izmanto austiņas.

Pie izglītojamajiem un personām, kuras piedalās eksāmena nodrošināšanā, no brīža, kad viņiem ir pieejams eksāmena materiāls, līdz eksāmena norises beigām nedrīkst atrasties ierīces (planšetdators, piezīmjdators, viedtālrunis, viedpulkstenis u. c. saziņas un informācijas apmaiņas līdzekļi), kuras nav paredzētas Valsts pārbaudes darbu norises darbību laikā.